

Üst Yapının Alt Yapıya Sembolik Tahakküm Aracı: Bıyık

İçeriği Yazan: [İlker EKİCİ](#) [1] Zaman: Cts, 15/10/2011 - 14:26

Üst yapı, alt yapı tartışmaları siyasal literatüre Marksist kuramcılar tarafından kazandırılmış, özellikle de iktisadi yönden yapılan bir tasnifin görece kavramlaştırması olarak ortaya çıkmıştır.

Üst yapı, adı üzerinde toplumsal dönüşümü sağlayan, belirleyen, yön veren; patron, çok uluslu şirketler, politik bürokratlar, teknokratlar ve siyasetçilerin yaşam alanı iken alt yapının içinde var olan genellikle bu kesimlere hizmet edenler diye özetleyebileceğimiz; işçi-köylü ve memur haliyle tebaa olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarihin içerisinde felsefi tartışmalarda yol alanlar; üst yapı mı alt yapıyı belirler yoksa üst yapı alt yapının yontulmuş hali midir şeklindeki ifadelerle sıkça rastlarız. Bu tartışmaların olması, üst yapının alt yapıyı sömürdüğü gerçeğini değiştirmeyecek soruna çözüm üretmeye çalışırken bile sömürü devam edecektir.

Avrupa coğrafyası, üst yapısal birimlerin özellikle de Rönesans akımıyla “insan merkeze” alındığı bir yaşam alanı (living space) olarak karşımıza çıkar. Sanatın gündelik hayatla bütünleşmesi ile toplumsal belirleyicilik oluşurken, üst yapının burjuva değer kavramı İngiliz aristokrasisinin etkisinde gelişir. Zamanla Fransa’daki büyük devrim, halk hareketi olarak şekillense de Bastille’in işgali ile, yönetim şablonu değiştiren unsurlar arasında makas burjuvaların lehine açılmaya başlamıştır. 18.yüzyıl romanları dahil olmak üzere birçok alanda “üst yapısal güç odaklarının” alt yapıyla ilişkileri incelenmektedir.

Örneğin Tolstoy’un meşhur Savaş ve Barış’ı i, Dickens’ın İki Şehrin hikayesi, Stendhal’in Kırmızı ve Siyah’ı üstü kapalı bir üst yapı-alt yapı savaşını gözler önüne sunar. Şüphesiz ki bu “yapısal” tartışmalar, Batı ile Doğu özelinde farklı şekillerde cereyan etse de, siyasal alana geldiğimizde üst yapının Batı, alt yapının Doğu olduğunu söylemek zorlayıcı bir yorum değildir. Mesele “üst yapı mı alt yapıyı belirler? Alt yapı mı üst yapıyı? Yoksa üst yapı alt yapıyı mı değiştirir?” sorusuna nereden cevap aradığınızla ilgilidir. Asyagil üretim tarzına sahip toplumlarda, tebaa ve yönetici sınıflar yerleşim alanı olarak da birbirlerinden ayrılmakta idi. Şehir ve köy ayrımı ontolojik olarak ortaya çıksa da sonuç itibarıyla şehirde yaşayanlar da bir şekilde köyden göç edip, köy değerlerini askıya alan ve batı öykünmeciliğine yönelen ara geçiş sınıfını oluşturmıştı. Osmanlı özelinde saray ve diğerleri diye ayrılan dönem, Duraklama dönemiyle birlikte Saray, şehir ve diğerleri diye yeni bir ayrıma tutulmuş, diğerleri olan “köylüler” cehaletin kucağına bırakılmıştır.

İstanbul’da batı tarzında eğitim verilip, imkan ölçüsünde Batı’ya yollanan çocuklar ile Ankara Haymanasındaki çocuk aynı padişaha “çok yaşa” demesine rağmen; İstanbul’daki çocuğun bu sözü birden çok dilde söyleme şansı ortaya çıkıyordu. Bunun en temel gerekçesi şüphesiz ki Osmanlı bürokrasinin “devlet-i ali” içerisinde işgal ettiği çok geniş yetkiler ve imtiyazlardı. Bunu kıramayan toplumsal yapı, Osmanlı’dan miras arazi üzerindeki Türkiye’de de aynı yapı etrafında savruldu. Cumhuriyet devrimi, “köylü milletin efendisidir” sözüne sadık bir kitle yaratmak için üst yapısal belirleyiciliği olan bir süreçti. Toplumun; altı okla formüle edilen ilkelerle bir derdi yoktu. Değişiklik Anadolu halkı için özel bir önem arz etmiyordu.

Mustafa Kemal, ülkesini gayet iyi tanıdığı için Anadolu halkının devrimlere karşı direnç göstereceğine

ihtimal vermezken, karşı duruşun okumuş hilafet yanlısı şehirlilerden geleceğini çok iyi bilmekteydi. Çarşafın kaldırılmasını isterken, Anadolu'da böyle bir sıkıntının ve bağnazlığın olmadığını bizzat cephede mermi taşıyan kadınlardan görmüştü. Bunun için aydın sınıf yaratmak gerekliliğinin farkında olan Atatürk, toplumu dönüştürmek için işe Batı'dan el atmayı düşünerek ileri görüşlülüğünü göstermiş oldu. Alt yapıya ilişkin devrimlere baktığımızda, aşar vergisinin kaldırılması, toprak mahsulleri ofisinin kurulmasını örnekleyebiliriz. Zira bu hamleler gayet yerinde ve doğru hamlelerdi. Ancak en büyük hamle, toprak reformunun yapılmasıydı. Atatürk'ün özellikle istediği bir idealdi bu. Ancak gerek hayatında ona karşı gösterilen direnç gerekse de ardından gelenler bu reformu hiçbir şekilde anlamamış ve bugünkü toplumsal ayrılıkçılığı (social separatism) körüklemiş oldu.

Toplumsal ayrılıkçılık içerisinde, genel terminolojinin alt yapısı Türkiye özelindeki işçi-köylü-memur kesim yöneticilere kendini fark etmek için çeşitli yollara başvurdular. Bir döneme damgasını vuran "Ankara'da dayın yoktur, Mamudo kurban niye doğdu" diye türkülere kadar konu olup dikkat çekmeye çalışan alt yapı "ben varım" demeye başlamıştır. "Ben varım" çağrısı sembollerle hayata geçmiş; önceleri şapka, kravat, pantolon, gömlek, kasket ile farkındalık yaratmak isteyen yığın, bir kırılma yaşayarak olası bir üst yapı değişikliğine daha rahat uyum sağlamak için yüzünü kullanmaya başlamıştır.

Necmettin Erbakan'ın çevresindeki "Sakaryalılar" grubunun etkisiyle çember sakalın ortaya çıkmaya başlaması 1970'lere rastlarken, üst yapının en etkili aracı olan Bıyık ülkemiz özelinde çok daha eski tarihlerde ortaya çıkmıştır.

Mustafa Kemal'in kurmay yüzbaşı olarak mezun olduğu resmi hatırlarsınız. İttihatçı bıyığı yukarıya doğru bürülmüş bir Mustafa Kemal'de o dönemde kendisinin bağlı olduğu üst yapıyı işaret etmiştir. Özellikle 1968 hareketi döneminde Lenin'in top sakalına toplumsal reflekslerden ötürü özenemeyen gençlik, Stalin'in fırça bıyığını kendisine üst yapısının bağlılık payesi olarak görmüşken, ülkücü gençlik ise bilinen anlamıyla yandan aşağıya sarkık bıyığı tercih ederek "Türklük töresini" üst yapı olarak kabul etmiştir. Komünist bıyığı diye bilinen kalın ve de dudakları kapatan bıyık her ne kadar bugünlerde "doğal olarak" fazla rastlamasak da bir dönemin sembolü haline gelmiştir. Aynı şey ülkücüler için de geçerlidir.

Ancak son dönemde, Başbakan Erdoğan'ın bıraktığı seyreltilmiş bıyık da ciddi anlamda revaçtadır. Tam bilmemekle beraber, Necip Fazıl'dan esinlendiğini düşündüğüm bu bıyık türü 2000'lerden günümüze alt yapının üst yapıya bağlılık payesi şeklini almıştır. Bıyığıyla bilinen ve övünen bir millet olarak, envai türde bırakabildiğimiz; "artist" Ayhan Işık ve Sadri Alışık tarzında bile bıyığı batıdaki Türkiye'nin dönemsel olarak amaçsız gençliğine armağan ettiğimiz bu nişan alametinin ortak yönü ise, bağlılık aracı olmasıdır. Gerek cemaatlerin, gerekse de iktidarın etkisiyle belli bir boyutta ve incelikte bırakılarak her gün tv ekranlarında görmemize vesile olunan bu bıyık, Anadolu insanında "ben bu yapıya aitim" algısı yaratmakta ve tek tipleştirmeye olanak tanımaktadır.

Tek tip yayın izlenmekte, tek tip gazete -eğer okunuyorsa- okunmakta, tek tip düşünce dillendirilmekte ve farklılıklara izin verilmemektedir. Bıyığın en önemli avantajı da, diğer aitlik sembollerinden olan şapka, gömlek, şal v.s. gibi zor bir dönüşümle değil direk olarak entegrasyona cevaz vermesidir. Bu iktidar gider sol bir iktidar gelir, bıyık kalınlaşır. Milliyetçiler iktidar olur bıyık aşağıya doğru eğilir. Burada önemli olan, alt yapının attığı çığıktır. Alt yapı "ben de buradayım, sıkıntım var fark edin işte" dercesine bıyıkları bırakırken; arada kalmışlar üst yapısal tavırla onları anlamamaktadır.

En kötüsü de top sakal, kirli sakal bırakan gençliktir. Hala nereye ait olduğunu bilmeyen apolitize edilmiş büyük yığın olan Gençlik.

Saygılarımla

İlker Ekici

ilker.ekici@politikadergisi.com

Yorumlar

- [Güncel](#) [2]
- [İç Siyasa](#) [3]
- [Tarih](#) [4]
- [Toplumsal](#) [5]

Kaynak URL (15/05/2024 - 10:26 tarihinde yazdırıldı):

<https://politikadergisi.com/makale/ust-yapinin-alt-yapiya-sembolik-tahakkum-araci-biyik>

Bağlantılar:

- [1] <https://politikadergisi.com/pd-uye/ilker-ekici>
[2] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/guncel>
[3] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/ic-siyasa>
[4] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/tarih>
[5] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/toplumsal>